

Рецензия

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „Доктор“ по научната специалност „Теория и методология на спортната наука“ в професионално направление 7.6 Спорт

на тема

„Интегральная подготовка футбольного арбитра“

Докторант: Евгений Олегович Кольов, докторант на самостоятелна подготовка към катедра „Футбол и тенис“

Научен ръководител: проф. Лъчезар Димитров, доктор

Рецензент: доц. Арахангел Гигов, доктор

I. Актуалност на изследователския проблем

Футболът е игра, чиято дълбока възпитателна и демократична същност може да се прояви само в случай на строго спазване на регламентираните правила на играта. Огромна отговорност в това направление имат футболните съдии. От умелото ръководство на срещата зависи равнопоставеността на двата отбора, парирането на всякакви опити за израждане на футболния спектакъл в прояви на бруталност и насилие. За да може успешно да изпълнява ролята си на правдив и отговорен арбитър, от футболния съдия се изисква високо ниво на двигателни способности, отлично познаване на правилата на играта и тяхното творческо прилагане в условията на футболната среща, наличие на сериозна психологическа устойчивост, която да позволи той да не се поддава на натиск от страна на публика, мениджъри, треньори и състезатели. От тази гледна точка, изследваният от докторанта **научен проблем е дисертабилен, съвременен и актуален**. С още по-голяма значимост е той в съвременния етап на развитие на спорта, при който се проявяват негативни тенденции на намеса на бизнеса и хазарта в изхода от срещите, нарастване на проявите на футболно хулиганство, провокирани от несправедливи съдийски решения, което с своята съвкупност създава предпоставки за опорочаване на чистия дух на спортното състезание.

II. Структура на труда и съдържание на отделните раздели

Дисертационният труд е представен на руски език, разработен е от докторант от Казахстан, където вероятно изискванията за написване на научен продукт са различни. Това поражда известни несъответствия с възприетите в нашата научна общност стандарти, които не намаляват достойнствата на представената разработка. Трудът съдържа 177 страници, включващи списъка на ползваната литература. В структурно

отношение трудът е разпределен във въведение, 4 глави, заключение и ползвана литература. Ще направим кратък критичен анализ на отделните раздели на разработката.

Във **въведението** (6 стр.) докторантът е направил аргументация на актуалността на проблема за създаване на комплексна система за интегрална подготовка на футболни съдии в Казахстан. В този раздел е описана методиката на изследване - формулирани са работна хипотеза, целта, задачите, обектът и предметът на изследване и накратко – използваните от докторанта научни методи. Считаме, че същите съответстват на темата на труда и отразяват извършената от докторанта изследователска работа. Единствената ни критична забележка е по отношение на задачите на изследване, където липсва такава да установяване на ефективността на разработената методика, а това е същината на дисертационния труд.

В **глава I** на базата на 96 източници на руски език е направен подробен анализ на проблема за футболното съдийство и интегралната подготовка на съдиите на базата на различни информационни източници. Докторантът се е спрял последователно на необходимостта от комплексен (интегрален) подход при подготовката на футболните арбитри и характеристика на отделните страни на подготовката (физическа, психическа, тактическа, теоретична и техническа). Интересни аргументи в полза на високите изисквания към общата и специална физическа подготовка на съдиите докторантът намира на базата на сравняване на двигателната активност в състезателни условия на футболисти и съдии, както и въз основа на приложените факти за нарастване на количеството нарушения, които съдиите отсъждат по време на една среща в периода от 1998 до 2006 година. От областта на психологическата подготовка авторът е отделил по-специално внимание на формиране на личностни характеристики на съдиите, способността им за вземане на решение и авторегулация на психическото състояние в динамичните условия на играта. Съвсем логично значителен обем от литературния обзор е посветен на въпроса за теоретичната подготовка на футболните арбитри и способността им творчески да прилагат правилата на играта, от една страна, за да парират опитите за нарушаването им и от друга – да не накъсват излишно ритъма на срещата. Забелязват се недостатъци по отношение на цитиране на авторите, но изложението е гладко, аргументирано и логически последователно.

В **глава II** (58 стр.) са описани методиката на изследване (раздели от 2.1 до 2.3) и експерименталната тренировъчна методика, разработена от докторанта (раздел 2.4). Считаме, че по-добри формулировки на целта и задачите на изследване са представени във въведението. Методите на изследване са подробно описани. За установяване на ефективността на приложената комплексна методика са ползвани:

- 2 антропометрични показателя (ръст и индекс на телесна маса);
- 3 теста за физическа дееспособност - тестове на FIFA 1 (совалково бягане 6x40 м.) и FIFA 2 (75м.-25м. x40 бр.) и YOYO/ARIET тест за обща издръжливост;
- въпросник за оценка на теоретичните знания;
- въпросник на Ферстер за оценка на нивото на психологическа подготовка на футболни вратари с три оценявани конструкта (стресори от областта на социално-

психологическите влияния, обективната състезателна ситуация и ситуации на възприемане на успех-неуспех).

Разработената от докторанта „Комплексна методика за интегрална подготовка на футболни съдии“ е насочена към усъвършенстване на петте дефинирани направления – физическа, психологическа, теоретична, тактическа и техническа подготовка. Периодът на прилагане на методиката е една календарна година (9 месечна тренировъчна работа), като е структурирана в три етапа, подробно описани в отделни подраздели на труда. По наше мнение нейното описание би следвало да е представено в приложение към труда.

Резултатите от прилагане на методиката са коментирани в **глава III**. На първо място (раздели 3.1.1 и 3.1.2) е направена характеристика на различните видове двигателна активност в състезателни условия на главни и помощник съдии в срещи от различно ниво, в различни части на мача и др. В раздел 3.2 е анализиран ефектът от проведената теоретична подготовка. За целта са проведени 3 контролни измервания на нивото на познанията и финален атестационен изпит. На базата на изследван контингент от 21 съдии авторът прави заключение, че е видима положителна тенденция в развитие на резултатите. По наше мнение е било уместно данните да се подложат на статистическа обработка и да се публикуват не само средните стойности, но и се провери статистическата значимост на прираста на резултатите.

Развитието на психологическата стресоустойчивост е разгледана в раздел 3.3. Използвана е честотата на отговорите дадени по въпросника на Р. Фьорстер в началото на експеримента и в неговия край. Авторът констатира, честотата на проявление на стресовата симптоматика намалява в резултат на прилагане на средствата за психическа подготовка, но при по-добра статистическа обработка този извод би могъл да бъде по-аргументиран.

Състоянието и развитието на функционалната работоспособност е разгледана в раздел 3.4. Публикувани са индивидуалните резултати на изследваните при първото (2015 г.) и второто (2016 г.) тестиране за теста на ФИФА 1 и YoYo-Ariet теста, а за теста на ФИФА 2 – дали е положен успешно нормативът. На базата на получените резултати авторът достига до заключението, че проведената подготовка е довела до подобряване на функционалната работоспособност на изследваните съдии, но при по-задълбочена статистическа обработка аргументацията на този извод би била по-солидна.

Авторефератът е изготвен в съответствие с изискванията, преведен е на български език и отразява точно структурата и съдържанието на дисертационния труд.

III. Недостатъци на труда

В труда се забелязват и някои недостатъци, които бихме обобщили по следния начин:

- Ползваните литературни източници не са цитирани прецизно;
- Забелязват се известни грешки в номерацията на раздели и подраздели;
- Липсва добра статистическа обработка, резултатите от която да придадат по-голяма научна аргументираност на направените изводи.

IV. Приноси

Считаме, че трудът притежава редица научни приноси, по-важните от които са:

1. Направен е богат и съдържателен **теоретичен анализ** на проблема за футболното съдийство и отделните страни на подготовката на арбитрите;
2. Разработена и експериментирана в практиката е оригинална **методика**, която е насочена към усъвършенстване на физическата, психологическата, теоретичната, тактическа и техническа подготовка на футболни съдии от Казахстан. Доказана е нейната ефективност, което показва, че тя с успех може да се ползва и в други държави;
3. Събрани са оригинални емпирични данни за състоянието на **двигателната дейност на футболни съдии в състезателни условия**, като характеристиката е направена от различни гледни точки – вид на двигателната дейност, пост на съдията, времетраене на срещата;
4. Обогатява се научното познание с информация за **основните двигателни качества на футболни съдии** и тяхното **развитие** под влияние на специализирана тренировъчна методика;
5. Описано и състоянието на **психологическата стресоустойчивост** и **теоретичните познания** на футболни съдии и средствата за тяхното усъвършенстване в тренировъчния процес;

V. Заключение

В заключение бихме желали да изразим убеждението си, че дисертационният труд „Интегрална подготовка футболного арбитра“ показва компетентността на автора в областта на футболното съдийство, средствата и методите за усъвършенстване на отделните страни на подготовката на футболни съдии. Създаденият от него продукт – „Комплексна система за интегрална подготовка“ има безспорни положителни страни и представлява приносен момент за теорията и практиката на спорта. Докторантът демонстрира уменията си да планира, проведе и обобщи резултатите от научно изследване. Въз основа на гореизложеното считам, че на ЕВГЕНИЙ ОЛЕГОВИЧ КОЛЬЕВ може да бъде присъдена образователната и научна степен “Доктор” по научната специалност „Теория и методология на спортната наука“ в професионално направление 7.6 Спорт.

1. 08. 2017 г.

Рецензент:
(доц. А. Гигов, доктор)